

Aktuální otázky lidských práv

Vážené dámy a pánové,

velmi dynamický vstup do nového roku předvedl Evropský soud pro lidská práva, když rozhodoval případ *Eweida a ostatní proti Spojenému království* týkající se citlivé problematiky veřejné projekce osobního náboženského citění. Štrasburský soud se mimo jiné snažil odůvodnit různost situací, v nichž křížek na krku nosí zaměstnankyně letecké společnosti a zdravotnice. Další linie spojeného případu, jenž zahrnoval celkem čtyři kauzy, se táhla kolem problému věřících, kteří mají nesnáze v povolání (např. oddávajícího či partnerského poradce) kvůli své nábožensky vštípené morální nekompatibilitě s myšlenkou partnerství osob stejného pohlaví. Více o případech se dočtete v hlavním článku čísla, já pouze dodávám, že Štrasburk na jedné straně ukázal zdrženlivost a za použití konceptu prostoru k uvážení (*margin of appreciation*) nechal do jisté míry rozhodování na státech, nicméně opět sledujeme čelní náraz expandující doktríny lidských práv se stále se scvrkávající doménou volnosti uvážení soukromých společností. Aneb to už si sou-

kromníci ani nemohou upravit základní firemní *dress code*? Nebudou propříště majitelé luxusní restaurace moci vyjádřit nespokojenost s nově vytetovaným satanským pentagramem na čele servírky?

Sekce Mezinárodní trestní spravedlnost připravila přehled toho nejdůležitějšího, co se za loňský rok v branži odehrálo, a zajímavou novinku hlásí sekce Mezinárodní politika a lidská práva, která se se počínaje tímto číslem rozhodla dlouhodobě sledovat dvě témata – zahraniční politiku Evropské unie z pohledu lidských práv a demokratizace a téma byznys v souvislosti s lidskými právy. V aktuálním čísle se nově objevuje námi dříve poněkud upozaděný přehled nových případů, kterými se zabýval Výbor pro lidská práva, již dlouho fungující kontrolní orgán zřízený Mezinárodním paktem OSN o občanských a politických právech.

Poučné chvíle s Bulletinem přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Hubert Smekal.

Obsah

Co nového ve Štrasburku: Průlomový judikát ESLP ohledně náboženské svobody na pracovišti

1) Mezinárodní trestní spravedlnost |5

Mezinárodní trestní justice: ohlédnutí za rokem 2012

Mezinárodní trestní soud (MTS)

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY)

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR)

Rok 2012 u hybridních trestních tribunálů

2) Evropský systém ochrany lidských práv |9

Rozsudek Soudního dvora EU: Jozef Križan a další proti Slovenské inšpekcii životného prostredia

O právu veřejnosti na přístup k informacím při environmentálním rozhodování a nejen o tom...

3) Mezinárodní politika a lidská práva |11

Je Unie „sankčním kulometem“? K roli sankcí v zahraniční politice EU

Nová úmluva o rtuti pomůže chránit právo na zdraví

Judikatura Výboru OSN pro lidská práva Exkurz do fungování klíčového lidskoprávního orgánu OSN

4) Česká republika a lidská práva |16

Jak reflektují prezidentští kandidáti lidská práva ve svých programech

Odrazuje politická korupce voliče od účasti ve volbách?

5) Novinky z Centra |18

Odborný seminář o Mezinárodním trestním soudu

+ **Monitoring lidskoprávních publikací:** Přehled aktuálních článků o lidských právech

Co nového ve Štrasburku

Průlomový judikát ESLP ohledně náboženské svobody na pracovišti

Michaela Smolková, Monika Mareková

Dne 13. ledna 2013 vydal senát Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) společný rozsudek *Eweida a ostatní proti Spojenému království* [1]. V případě paní Eweidy a paní Chaplin upřesnil podmínky a rozsah, v jakém může být omezeno právo na užívání náboženských symbolů na veřejnosti. V případech paní Ladele a pana McFarlaneho ESLP upřesnil svůj postoj k ochraně křesťanské víry v zaměstnání, jehož výkon se dotýká svazků osob stejného pohlaví.

Přiměřenost zákazu nosit kříž u zaměstnankyně British Airways a zdravotnice

Skutkové okolnosti v případě paní Eweidy se dají popsat následovně. Paní Eweida pracuje u odbavovací přepážky společnosti British Airways, která do roku 2007 vyžadovala skrytí náboženských symbolů u zaměstnanců přicházejících do styku s veřejností. Výjimku obdrželi jen zaměstnanci nosící sikhský turban, sikhský náramek či zaměstnankyně s islámským šátkem, avšak paní Eweida nikoliv s odvoláním na nutnost udržení firemní kultury společnosti. Paní Eweida proto po dobu trvání zákazu nošení náboženského symbolu zůstala doma. Po půl roce společnost svoji politiku změnila, ale odmítla kompenzovat paní Eweidu za dobu, po kterou práci nevykonávala.

Paní Chaplin pracovala jako sestra na geriatrickém oddělení nemocnice a zaměstnavatel jí odmítl udělit výjimku ze zákazu nošení kříže z obav o hygienu a bezpečnost při zacházení s pacienty.

Soud oba případy posoudil z pohledu čl. 9 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (Úmluva). U paní Eweidy shledal porušení náboženské svobody, nicméně u paní Chaplin nikoliv. ESLP ve vztahu k náboženským symbolům zdůraznil zejména aspekt individuální touhy projevit své náboženství navenek prostřednictvím náboženského symbolu a zároveň nutnost vzájemné tolerance a respektu jako základních složek pluralistické společnosti.

V případě paní Eweidy zájem na zachování pluralistické společnosti převážil nad zájmem zaměstnavatele uchovat si určitou jednotnou firemní prezentaci vůči veřejnosti. V porovnání s nenápadností náboženského symbolu paní Eweidy se zájem na zachování image společnosti jevil jako přehnaný, a to zejména v situaci, kdy jiným zaměstnancům bylo dovoleno nosit islámský šátek či turban. ESLP proto přiznal paní Eweidě spravedlivé zadostiučinění ve výši 2000 EUR a náklady řízení.

Naopak při posouzení případu paní Chaplin se ESLP při vyvažování protichůdných zájmů přiklonil ve prospěch argumentu nemocniční bezpečnosti a hygieny, neboť kříž visící na řetízku na krku sestry by mohl zavadit o nějakého pacienta či jeho otevřenou ránu. ESLP z těchto legitimních důvodů britským úřadům přiznal při rozhodování o nutnosti daných opatření tzv. míru uvážení (margin of appreciation). Ty samé faktory by dle ESLP hrály roli i při posouzení testu proporcionality v rámci čl. 14, který však ESLP neprovedl.

Odmítnutí homosexuálních párů z důvodu náboženského přesvědčení

Paní Ladele i pan McFarlane jsou praktikující křesťané, jejichž náboženství odmítá svazky osob stejného pohlaví. Přijetím zákona o registrovaném (civilním) partnerství měla paní Ladele jako matrikářka povinnost oddávat i páry stejného pohlaví, což odmítala. Pan McFarlane pracoval jako poradce pro vztahovou a sexuální poradnu. Ze zaměstnání byl však propuštěn poté, co odmítal poskytovat psychologicko-sexuální terapii pro páry stejného pohlaví.

ESLP posoudil zásah do práv paní Ladele z pohledu zákazu nepřímé diskriminace zakotveného v čl. 14 Úmluvy (ve spojení s náboženskou svobodou) a zásah do práv pana

Autor: Kolomicreations | Zdroj: Flickr.com

Mc Farlaneho z pohledu náboženské svobody. Soud při hodnocení proporcionality nerovného zacházení uvedl, že paní Ladele jako zaměstnankyně veřejnosprávního orgánu měla naplňovat zásadu rovných příležitostí a nediskriminovat ostatní. Státní orgány dle názoru soudu nevyhověním stěžovatelce nepřekročily prostor jim daný pro uvážení a nebylo shledáno porušení zákazu diskriminace z důvodu náboženství vůči paní Ladele.

U pana McFarlaneho ESLP v rozsudku zohlednil fakt, že pan McFarlane nastoupil do poradny, ačkoliv věděl, že vztahová poradna na základě politiky rovných příležitostí poskytuje poradenství všem párům bez rozlišování. Vzdal se tak částečně svých práv, což ESLP posoudil v rámci úvah o proporcionalitě daného opatření. Proto i zde soud britským orgánům přiznal širokou míru uvážení a shledal, že tato míra nebyla překročena.

Význam rozsudku

Rozhodnutí v případě paní Eweidy bylo pozitivně přijato například i britským premiérem. [2] Po dlouhé době jde tedy o odsuzující rozsudek, který nebyl Brity označen jako snaha o diktát štrasburského soudu nad Spojeným královstvím. Rozsudek paní Eweidy kladně hodnotily i křesťanské skupiny. Naopak, rozhodnutí bylo vysoce kritizováno Národní sekulární společností a označeno za zásah do práv zaměstnavatelů. Tato společnost však uvítala zamítavé rozhodnutí ve zbylých případech.

Rozsudek je zajímavý i z jiného pohledu. V případě *Lautsi a ostatní proti Itálii* (stížnost č. 30814/06) totiž

ESLP posuzoval míru uvážení států v úpravě zobrazování náboženských symbolů ve veřejných školách. V případě paní Eweidy se ESLP zdánlivě odchýlil od široké míry uvážení států při regulování zobrazování náboženských symbolů a symbol křížku na krku spojil přímo s individuálním projevem náboženské svobody jednotlivce. Toto odlišné vnímání je pochopitelné, protože zatímco kříže na italských veřejných školách je možné považovat za obecný symbol visící na stěně, křížek na krku věřící osoby má pro tuto osobu silný niterný význam a je součástí jejího práva a vůle projevit základní zásady a postupy svého života vůči ostatním navenek.

Případ *Eweida a ostatní proti Spojenému království* je jedním z případů, který v nábožensky stále více rozdělené evropské společnosti vyvolává mnoho rozporuplných reakcí, ale zároveň přibližuje, jak nahlížet na střet náboženské svobody jednotlivce s jinými základními právy. Vzhledem k intenzitě probíhající diskuze se jistě v blízké budoucnosti můžeme těšit na další podobné rozsudky štrasburského soudu.

Zdroje

[1] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. ledna 2013, *Eweida a ostatní proti Spojenému království*, stížnosti č. 48420/10, 59842/10, 51671/10 a 36516/10.

[2] BBC (2013). British Airways Christian employee Nadia Eweida wins case. 15. ledna 2013, <<http://www.bbc.co.uk/news/uk-21025332>>.

Zdroj: Flickr.com

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Mezinárodní trestní justice: ohlédnutí za rokem 2012

Už se pomalu stalo dobrým zvykem, že lednové číslo Bulletinu je věnováno ohlédnutí za vývojem mezinárodní trestní justice v uplynulém roce. I tentokrát vám přinášíme přehled toho nejvýznamnějšího, co se v oblasti stíhání zločinů podle mezinárodního práva v roce 2012 událo. V hledáčku naší pozornosti se přitom tradičně ocitly jak stálý Mezinárodní trestní soud, tak také ad hoc a smíšené trestní tribunály.

Mezinárodní trestní soud (MTS)

Linda Janků

Březen 2012 – Padl historicky první rozsudek MTS. Thomas Lubanga Dyilo v něm byl usvědčen ze spáchání válečných zločinů, konkrétně verbování a využívání dětských vojáků, během konfliktu v Demokratické republice Kongo (bližší viz Bulletin 3/2012). Rozhodnutí o trestu ve výši 14 let odnětí svobody následovalo v červenci 2012.

Květen 2012 – Odvolací senát potvrdil rozhodnutí z prosince 2011, kterým I. přípravný senát odmítl potvrdit obvinění vznesená žalobcem proti Callixte Mbarushimanovi pro nedostatek důkazů. Mbarushimana, který je původem ze Rwandy, byl v lednu 2011 zatčen ve Francii kvůli podezření ze spáchání zločinů proti lidskosti a válečných zločinů na území Demokratické republiky Kongo, jichž se měl dopustit coby výkonný tajemník ozbrojené skupiny Democratic Forces for the Liberation of Rwanda (FLDR).

Červen 2012 – Svého úřadu se ujala nová žalobkyně MTS Fatou Bensouda, původem z Gambie. Ve funkci nahradila Argentince Luise Morena Ocampu, jemuž dělala během jeho devítiletého mandátu zástupkyni.

V libyjském Zintanu byli zadrženi čtyři pracovníci soudu, kteří do země přijeli za účelem setkání se zadrženým Sajfem Al-islámem Kaddáfim, o jehož stíhání před libyjským trestním soudem či před MTS je s ohledem na princip komplementarity veden spor (Libye podala námitku nepřijatelnosti stíhání Kaddáfího před MTS v květnu 2012). Zaměstnanci soudu byli o měsíc později propuštěni.

Červenec 2012 – Přípravný senát II vydal na žádost žalobkyně zatykač na Sylvestre Mudacumura a Bosco Ntaganda (proti němu byl již jeden zatykač vydán v roce 2006). Oba muži jsou podezřelí ze spáchání několika skutkových podstat válečných zločinů a zločinů proti lidskosti během konfliktu v Demokratické republice Kongo. Mali požádalo žalobkyni MTS, aby se začala zabývat situací v zemi a vyšetřila zločiny, k jejichž spáchání zde od počátku roku 2012 došlo.

Srpen 2012 – Bylo vydáno historicky první rozhodnutí o reparacích pro oběti, navazující na dříve vynesená rozhodnutí o usvědčení a odsouzení Thomase Lubangy. V mnoha ohledech průkopnický mechanismus práv a odškodnění obětí zločinů, který je součástí MTS, se tak dočkal svého praktického použití, které potvrdilo důležitou roli obětí v procesu realizace mezinárodní spravedlnosti (bližší viz Bulletin 9/2012).

Listopad 2012 – Došlo k odtajnění zatýkácího rozkazu ze dne 29. února 2012 vydaného na Simone Gbagbo, ob-

viněnou za spáchání zločinů proti lidskosti v letech 2010 a 2011 na území Pobřeží slonoviny (viz Bulletin 12/2012).

V listopadu také Projednací senát II vynesl rozhodnutí v případě Germaina Katangy a Mathieu Ngudjola Chuia, bývalých čelních představitelů Fronty vlasteneckého odporu v Itury (FRPI) v Demokratické republice Kongo, kterým došlo k rozdělení obou případů. Senát zároveň navrhl změnu typu odpovědnosti, podle níž má být Katanga stíhán, což vyvolalo ostrou kritiku ze strany odborné veřejnosti (bližší viz Bulletin 12/2012).

Inaugurace žalobkyně MTS Fatou Bensoudy. | Zdroj: ihtkr.com

Činnost Mezinárodního trestního soudu zaznamenala v uplynulém roce několik zajímavých momentů. Mezi bezpochyby nejzávažnější patří vynesení historicky prvního rozsudku v případě Lubanga, na který navázalo neméně průkopnické rozhodnutí o nároku obětí Lubangových zločinů na odškodnění. Rok 2012 byl zároveň vhodnou příležitostí pro zhodnocení a ohlédnutí se za prvním desetiletím fungování soudu, z něhož však MTS nevychází zdaleka bezproblémově – zejména s ohledem na délku před ním probíhajících řízení a namítanou selektivnost ve výběru řešených případů. Uvidíme, jak se s těmito a dalšími kritizovanými aspekty soud vypořádá v roce 2013, do něhož vstupuje s novou žalobkyní Fatou Bensouda a s šesticí nově zvolených soudců, mezi nimiž je i český zástupce Robert Fremr.

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY)

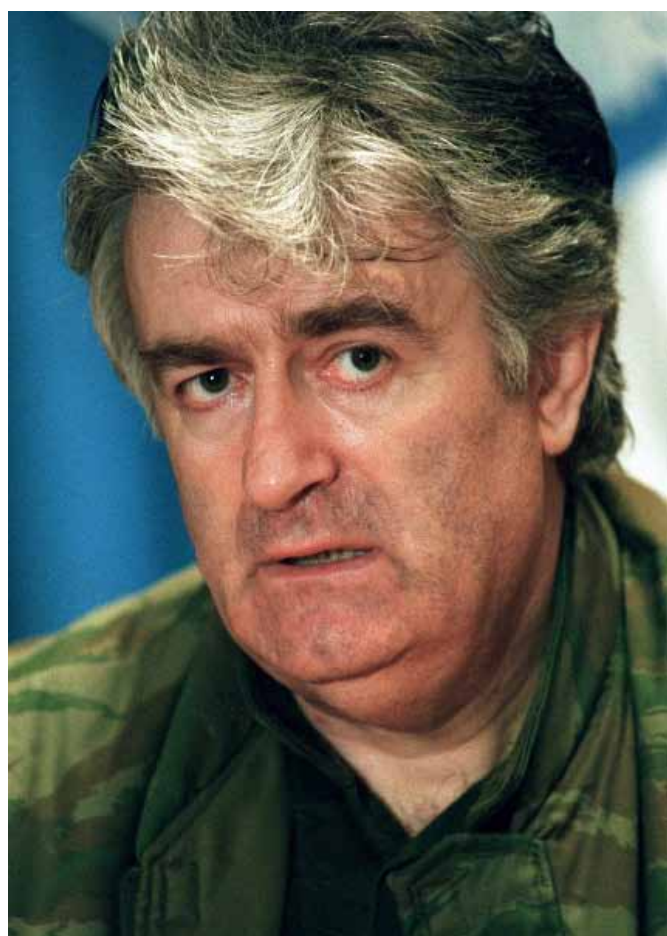
Markéta Glacová

Květen 2012 – V polovině května došlo k zahájení procesu s bosensko-srbským generálem Ratkem Mladičem, obžalovaným již v roce 1995. Start tohoto procesu lze považovat za důležitý krok, avšak hned druhý den hlavního líčení došlo z důvodu pochybení ze strany obžaloby k přerušení jednání. Po dvojím odkladu a dvouměsíčním odročení nakonec proces začal 9. července 2012 výpovědí prvního svědka obžaloby (viz Bulletin 6/2012).

Červen 2012 – V případě Radovana Karadžiče skončila fáze obžaloby. V jejím závěru požádal obžalovaný o zproštění obvinění z genocidy, tribunál však jeho žádost zamítl a obžaloba se tak i nadále skládá z 11 bodů. Obžaloba proti Karadžičovi byla vznesena v roce 1995, dalších třináct let se ale skrýval, než se ho podařilo v červenci 2008 dopadnout a o rok později, v říjnu 2009, odstartoval samotný proces. Obžalovaný však jednání blokoval a došlo tak k několika přerušením. V polovině října 2012 začala fáze obhajoby, konec procesu je zatím plánován na rok 2013 (viz Bulletin 6/2012).

Listopad 2012 – Odvolací komora tribunálu vynesla několik osvobozujících rozsudků. První z nich se týká chorvatských generálů Ante Gotoviny a Mladena Markače. Proces s oběma generály začal v roce 2008 a skončil v dubnu 2011 uznáním viny za roli, již sehráli během operace Bouře namířené proti chorvatským Srbům. Gotovina byl odsouzen k odnětí svobody na 24 let, Markačovi byl udělen 18letý trest. Osvobození obou zmíněných vyvolalo vlnu chorvatského nadšení a kritiku ze strany Srbska spojenou se zpochybňováním důvěryhodnosti tribunálu (viz Bulletin 12/2012).

Během listopadu ICTY osvobodil také další trojici osob: Haradinaje, Balaje a Brahimaje, bývalé velitele

Radovan Karadžić | Autor: Theo Freund | Zdroj: WikimediaCommons

Kosovské osvobozené armády (UÇK), již byli obviněni ze spáchání zločinů proti nealbánským obyvatelům Kosova a místním Albáncům. Prvním rozsudkem vyneseným v roce 2008 byli Haradinaj a Balaj osvobozeni pro nedostatek důkazů, Brahimaj byl odsouzen k šesti letům odnětí svobody. Žalobce se však odvolal a v roce 2010 byla nařízena obnova řízení, která nakonec skončila jejich osvobozením kvůli nedostatku důkazů (viz Bulletin 12/2012).

Prosinec 2012 – Na závěr roku 2012 vynesl ICTY dva odsuzující rozsudky. První se týká Milana a Sredoje Lukićových za zločiny v bosenském Višegradu. Bývalí velitelé polovojenské skupiny bosenských Srbů byli odsouzeni již v roce 2009, Milan Lukić k doživotnímu trestu odnětí svobody a jeho bratranec Sredoje k 30letému vězení. Odvolací senát doživotí pro Milana Lukiće potvrdil, Sredoji Lukićovi byl trest snížen na 27 let (viz Bulletin 12/2012).

Posledním rozsudkem loňského roku byl uznán vinným bývalý šéf bosenskosrbské tajné služby a Mladićova „pravá ruka“ Zdravko Tolimir. Za zločiny spáchané proti bosenským muslimům po pádu enkláv Srebrenica a Žepa byl odsouzen k doživotnímu vězení. Proti Tolimirovi bylo vzneseno obvinění v roce 2005, k jeho zadržení došlo po dvou letech. Proces byl však několikrát odložen a nakonec začal až v únoru 2010 (viz Bulletin 12/2012).

Sídlo ICTR v hlavním městě Tanzanie. | Zdroj: flickr.com

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR)

Markéta Glacová

Únor 2012 – Za genocidu, podněcování k ní a zločiny proti lidskosti byli odsouzeni k doživotnímu trestu odnětí svobody Édouard Karemera a Matthieu Ngirumpatse, bývalí čelní představitelé Národního republikánského hnutí za demokracii a rozvoj. K zatčení obou zmíněných došlo v roce 1998, avšak soud s nimi začal až v roce 2005.

Květen 2012 – Odvolací senát rozhodl v případech Aloyse Ntabakuze, Ildephonse Hategekimana a Gasparda Kanyarukiga. Ntabakuzemu byl doživotní trest odnětí svobody snížen na 35 let, zbývajícím dvěma tribunál potvrdil původní rozsudek - tedy doživotí pro Hategekimana a 30 let vězení v případě Kanyarukiga. Všichni tři odsouzení se podíleli na masakrech tutsijského obyvatelstva ve Rwandě v roce 1994, Ntabakuze jako člen tzv. Para-Commando Battalion v oblasti Kigali. Kanyarukige za plánování zničení kostela v Niange, jež vyústilo v zabití přibližně 2 tisíc Tutsiů, a Hatekimanu za podněcování a účast na masakrech v Butaře.

Červen 2012 – Tribunál odsoudil bývalého armádního velitele Ildephonsonu Nizeyimana, přezdívaného “řezník z Butare”, k doživotí. Trest je reakcí na jeho účast na masakrech z roku 1994, nejznámějším případem, za nějž nese vinu, je vražda bývalé tutsijské královny Rosalie Gicandy. Obvinění proti němu bylo vzneseno již koncem roku 2000, k jeho zadržení však došlo až o 9 let později.

Dalším odsouzeným je někdejší rwandský ministr mládeže a sportu Callixte Nzaboniman, tribunál mu za plánování genocidy udělil trest odnětí svobody na doživotí. Nzaboniman se proti rozsudku odvolal a definitivní verdikt lze očekávat v příštím roce.

Říjen 2012 – Odvolací senát tribunálu odsoudil Jeana-Baptistu Gateteho za genocidu a vyhlazování jako zločin proti lidskosti v oblasti Rwankuba a farnosti Kizigurské a Mukarangenské v dubnu 1994. Za porušení jeho práv v předchozím řízení mu však byl trest snížen na 40 let odnětí svobody.

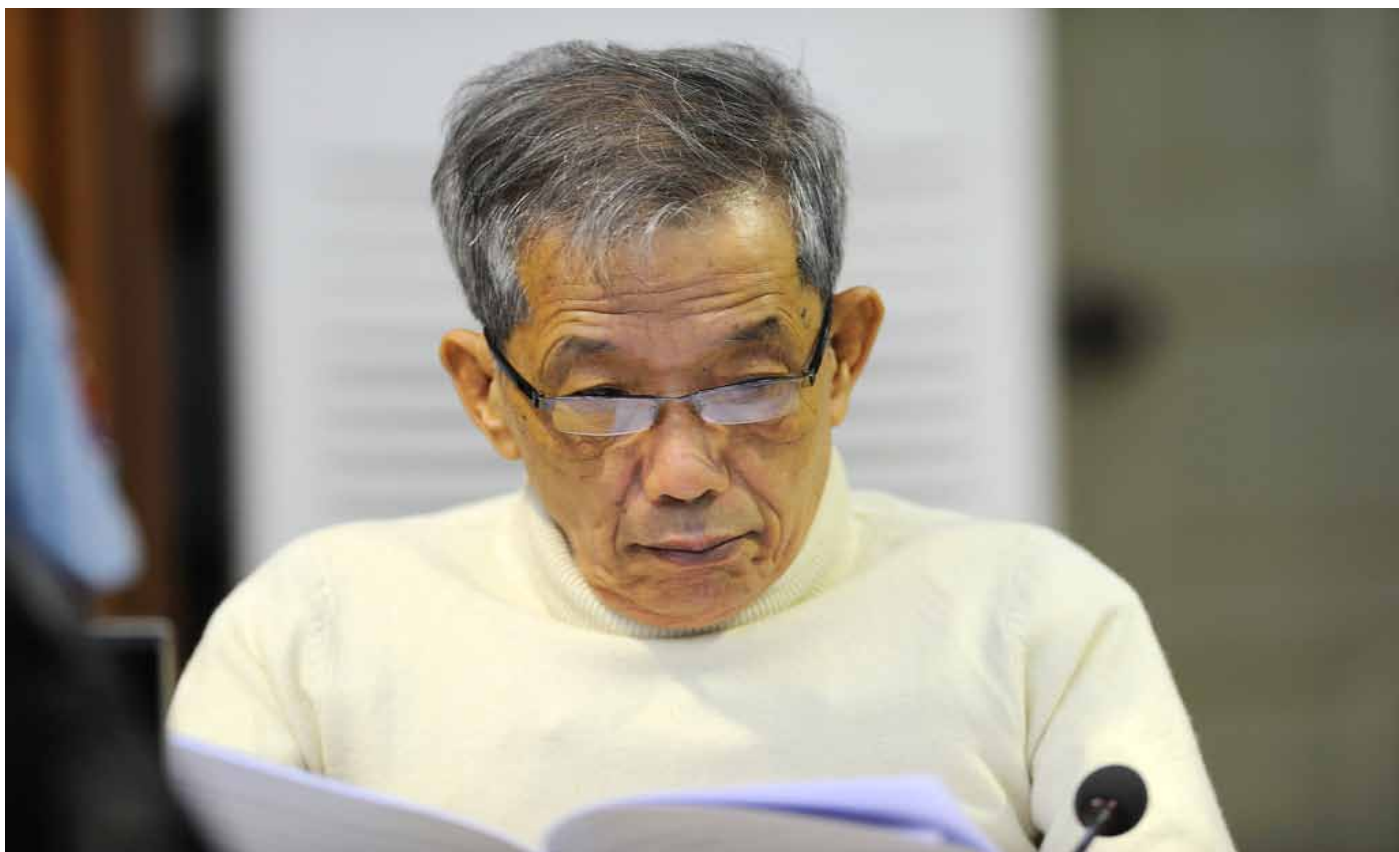
Prosinec 2012 – Rwandský tribunál vydal svůj poslední rozsudek ve věci Augustina Ngirabatwareho, bývalého rwandského ministra plánování ve vládě vedené Hutuy, jež byl shledán vinným z genocidy, z podněcování k ní a ze znásilnění jako zločinu proti lidskosti. Proces s ním začal v říjnu 2008 a skončil uložením trestu odnětí svobody ve výši 35 let.

Činnost obou tribunálů pomalu spěje ke konci, rwandský tribunál vydal svůj poslední prvostupňový rozsudek a rozhodování o mnoha dalších stíhaných osobách přeřadil k národním soudům. ICTY se snaží o uzavření alespoň některých případů. Rada bezpečnosti OSN totiž jako datum ukončení činnosti obou tribunálů stanovila 31. prosinec 2014. V rezoluci č. 1966 (2010) pak definovala tzv. mezinárodní zbytkový mechanismus pro trestní tribunály, jež by měl postupně nahrazovat jejich činnost. Smyslem tohoto mechanismu je pokračovat v práci obou tribunálů po skončení jejich mandátů a dokončit všechny soudní procesy, jež tribunály uzavřít nestihnou. Mechanismus se skládá ze dvou větví, první začala fungovat 1. července 2012 a jejím úkolem je postupně převzít závazky ICTR. Druhá větev zahájí svou činnost 1. července 2013 a bude se zabývat nedokončenými případy tribunálu v Haagu.

Rok 2012 u hybridních trestních tribunálů

Ondřej Vykoukal

Při hodnocení loňských aktivit hybridních soudů - tj. soudů, které se nachází na pomezí práva mezinárodního a vnitrostátního - jednoznačně vítězí **Zvláštní soud pro Sierra Leone**. Právě u tohoto soudu byl odsouzen Charles Ghankay Taylor, bývalý prezident africké Libérie. Jedná se o teprve druhé odsouzení bývalé hlavy státu v historii mezinárodního trestního soudnictví [1]. Taylor byl 26. dubna 2012 shledán vinným z napomáhání a navádění k válečným zločinům a zločinům proti lidskosti během desetileté občanské války v Sierra Leone a následně byl za tyto činy 30. května 2012 odsouzen k 50 letům vězení. Proti rozsudku se odvolal jak žalobce, tak obžalovaný a verdikt odvolacího senátu by měl padnout v roce 2013. (viz Bulletin 5/2012)

Duch, první odsouzený Zvláštními senáty soudů Kambodže. | Zdroj: flickr.com.

Zvláštním komorám v Kambodži (ECCC), které mají za cíl vyšetřit zločiny spáchané čelními představiteli brutální vlády Rudých Khmérů v letech 1975 až 1979, se podařilo po třech letech existence uzavřít první případ s označením 001. Kaing Guek Eav, známější pod přezdívkou Duch, byl v odvolacím řízení uznán vinným ze spáchání zločinů proti lidskosti a závažného porušování Ženevských úmluv z roku 1949, kterých se dopustil jako velitel nechvalně známé kambodžské věznice S 21. Odvolací soud mu původní trest 19 let odnětí svobody změnil na doživotní pobyt za mřížemi. Je však pravděpodobné, že toto bude nejen první uzavřený případ před ECCC, ale i poslední. ECCC již přes rok řeší zdravotní stav a způsobilost jednoho z obviněných v případě 002 (což vzhledem k době údajného spáchání zločinů není nic překvapivého) a případy 003 a 004 se k zahájení zatím ani neblíží. Optimismus do žil tisíců poškozených nevlévá ani vyjádření mezinárodního vyšetřovatele při ECCC Andrewa Cayleyho o tristní finanční situaci a hrozícím bankrotu celého soudu.

Z pohledu České republiky bylo v loňském roce možná nejzajímavější dění u **Zvláštního tribunálu pro Libanon (STL)**. V prosinci byla totiž do odvolacího senátu STL jmenována česká soudkyně Ivana Hrdličková a po Robertu Fremrovi je tak dalším českým soudcem na poli mezinárodní trestní justice. Je ovšem otázkou, zda bude mít soudkyně Hrdličková nějakou práci. Čtyři členy Hizballáhu loni obžalované za údajné spáchání atentátu

na bývalého libanonského ministerského předsedu Rafika Haririho stále vládá ke stíhání do Haagu nevydala a vzhledem k vlivu hnutí Hizballáh na libanonskou politiku a společnost se ani nedá předpokládat, že k vydání skutečně dojde. Další případy ani nebyly zahájeny. Jediné rozhodnutí, které stojí za pozornost, je rozhodnutí Soudní komory STL z července 2012, ve kterém komora potvrdila legalitu zřízení tribunálu a jeho jurisdikci (viz Bulletin 9/2012).

V minulém roce se tedy pouze potvrdily obavy z rostoucí neefektivnosti hybridních soudů (viz Bulletin 1/2012). Jedna z proklamovaných výhod tohoto typu tribunálů - přítomnost v místě páchaní zločinů - se vzhledem k "blízkosti" domácích politiků a různých vlivů na ně působících mění na obrovskou zátěž fungování soudů. Podpora domácí politické scény je přitom podle Antonia Casseseho, historicky prvního předsedy ICTY a později i STL, zásadní podmínkou jejich úspěšného fungování. Výjimkou je snad bosenská **Komora válečných zločinů**, která byla s domácí politickou podporou ke konci roku 2012 úspěšně transformována z hybridní formy na výhradně národní (a stále fungující) soudní komoru spadající pod Soud Bosny a Hercegoviny.

Poznámky

[1] Prvním byl nacistický vůdce Karl Dönitz, který stanul po Hitlerově smrti v čele Německa. Norimberský tribunál ho v říjnu 1946 odsoudil k deseti letům odnětí svobody.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Rozsudek Soudního dvora EU: Jozef Križan a další proti Slovenské inšpekcii životného prostredia

O právu veřejnosti na přístup k informacím při environmentálním rozhodování a nejen o tom...

Zuzana Melcrová

Soudní dvůr EU v lednu letošního roku obohatil svou judikaturu o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu práva veřejnosti na přístup k územnímu rozhodnutí ohledně umístění zařízení, které má významný vliv na životní prostředí [1]. Nejvyšší soud Slovenské republiky se ale kromě otázek týkajících se výše uvedeného práva potřeboval ujistit ještě o problému obecnějšího charakteru, totiž zda vůbec může předložit Soudnímu dvoru předběžnou otázku v situaci, kdy bylo jeho předchozí rozhodnutí Ústavním soudem zrušeno a vráceno k novému rozhodnutí s tím, že Nejvyšší soud je podle slovenského práva právním názorem Ústavního soudu vázán.

Tato otázka je poměrně ošemetná a slovenský Nejvyšší soud není jediný, kdo si ji položil. Ano, Nejvyšší správní soud ČR už může více než tušit, jakou odpověď pravděpodobně dostane na svou předběžnou otázku, kterou položil ve věci *JUDr. J. S. proti České správě sociálního zabezpečení* (sp. zn. 6 Ads 18/2012) [2].

Nejprve však zpět k právu veřejnosti na informace při rozhodování o případech, v nichž je dotčeno životní prostředí. Podle Aarhuské úmluvy [3] musí mít dotčená veřejnost v případě, že byla zahájena procedura environmentálního rozhodování, možnost účastnit se procesu od jeho počátečních stádií. V daném případě se jednalo o umístění skládky odpadů na základě územního rozhodnutí Krajského stavebního úřadu v Bratislavě, které však i přes žádost obyvatel města Pezinok nebylo Slovenskou inšpekcii životného prostredia v rámci povolovacího řízení zveřejněno. Důvodem byla ochrana obchodních a průmyslových informací týkajících se subjektu, jemuž mělo být povolení uděleno. Příklad se postupně dostal až před Ústavní soud, který zrušil původní rozhodnutí Nejvyššího soudu a v dalším řízení jej zavázal svým právním názorem.

K otázce práva veřejnosti na informace při environmentálním rozhodování Soudní dvůr uvedl, že veřejnost musí mít přístup k informacím, které jsou relevantní při povolovacím řízení, jež má dopady na životní prostředí. Územní rozhodnutí, jehož zveřejnění bylo v počátečních stádiích rozhodování odepřeno, takového informace obsahuje. Proto je nutné toto rozhodnutí veřejnosti zpřístupnit, a to i za cenu toho, že by mohlo utrpět právo na uchování obchodního tajemství účastníka řízení.

Nejvyšší súd Slovenskej republiky | Zdroj: www.nrsr.gov.sk

Ohledně druhé otázky Soudní dvůr zdůraznil, že vnitrostátní procesní pravidlo nemůže zpochybnit možnost vnitrostátních soudů předložit mu žádost o rozhodnutí předběžné otázky, pokud mají tyto soudy pochybnosti o výkladu unijního práva. Navíc Soudní dvůr uvedl, že vnitrostátní soudy jsou povinny odmítnout právní posouzení učiněné soudem, jehož právním názorem jsou vázány, pokud dospějí k závěru, že toto posouzení je v rozporu s právem EU.

Česká důchodová paralela, aneb napětí opadlo...

Ve výše uvedeném případě *JUDr. J. S. proti České správě sociálního zabezpečení* se mimo jiné jednalo o otázku, zda je vůbec unijní právo na daný případ aplikovatelné. Zatímco Ústavní soud dospěl k závěru, že nikoliv, Soudní dvůr se v tomto ohledu vyjádřil pozitivně. Nejvyšší správní soud se proto následně obrátil na Soudní dvůr a dotázal se jej, zda je v rozporu s právem EU, aby byl v souladu s vnitrostátním právem vázán právním názorem Ústavního soudu za situace, kdy se zdá, že tento právní názor není v souladu s unijním právem. [4]

Českému Nejvyššímu správnímu soudu samozřejmě zatím nezbyvá, než vyčkat rozhodnutí lucemburského soudu v konkrétní věci, v rámci níž byly otázky položeny. Je však více než pravděpodobné, že výklad, který Soudní dvůr poskytne, ponese český Ústavní soud poněkud nelibě. Otázka, jestli je na daný případ aplikovatelné unijní právo, se nakonec rozrostla do mnohem větších a záludnějších rozměrů, které nyní staví vnitrostátní

soudy do nezáviděníhodné situace, v níž se musí rozhodnout, či právní názor budou následovat.

Poznámky

[1] Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 15. ledna 2013 ve věci Jozef Křížan a další proti Slovenské inspekci životního prostředí, C-416/10, dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=132341&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=970681>.

[2] Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 9. května 2012, č. j. 6 Ads 18/2012 - 82. Dostupné z: http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2012/0018_6Ads_12_20120510085654_prevedeno.pdf.

[3] Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, podepsaná v Aarhusu dne 25. června 1998. Tato úmluva byla schválena jménem Evropského společenství rozhodnutím Rady 2005/370/ES ze dne 17. února 2005 (Úř. věst. L 124, s. 1). Převzato z: Tisková zpráva č. 1/13, Veřejnost musí mít přístup k územnímu rozhodnutí týkajícímu se umístění zařízení, které má významný vliv na životní prostředí, dostupné z: www.curia.europa.eu.

[4] Znění předběžné otázky položené Soudnímu dvoru EU doslovně zní: Brání právo Evropské unie tomu, aby vnitrostátní soud, který je nejvyšším soudem státu v oblasti správního soudnictví, proti jehož rozhodnutí nejsou přípustné opravné prostředky, byl v souladu s vnitrostátním právem vázán právními posouzeními podanými Ústavním soudem ČR, pokud se zdá, že uvedená posouzení nejsou v souladu s právem Unie, jak je vloženo Soudním dvorem Evropské Unie?; usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 9. května 2012, č. j. 6 Ads 18/2012 - 82. Dostupné z: http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2012/0018_6Ads_12_20120510085654_prevedeno.pdf

3) Mezinárodní politika a lidská práva

Je Unie „sankčním kulometem“?

K roli sankcí v zahraniční politice EU

Petr Příbyla

V době, kdy se veškerá debata o Evropské unii (EU) stáčí ke krizi eurozóny, se mnohdy zapomíná sledovat, jak se tato situace projevuje na zahraniční politice evropské sedmadvacítky. Dojde-li již toto téma na přetřes, debata se povětšinou obrací zejména k budoucnosti Společné bezpečnostní a obranné politiky (SBOP). Ukazuje se ale, že jeden konkrétní unijní instrument, který byl doposud mnohdy neprávem přehlížen, se v posledních letech stal jedním z klíčových nástrojů zahraniční politiky Unie. Řeč je o sankcích.

Podíváme-li se zpětně na reakce EU ve vztahu ke státům porušujícím lidská práva, kde jsou demokratické instituce postupně nahrazovány autoritativní vládou, či které představují vůči evropskému kontinentu bezpečnostní hrozbu, počet sankcí ze strany EU prodělal v posledních letech nebývalý nárůst. Zatímco v roce 2010 bylo vůči třetím státům uvaleno 22 sankcí, o rok později se již jednalo o 69 sankcí. Mluvíme tedy o více než trojnásobném nárůstu v průběhu jednoho roku.

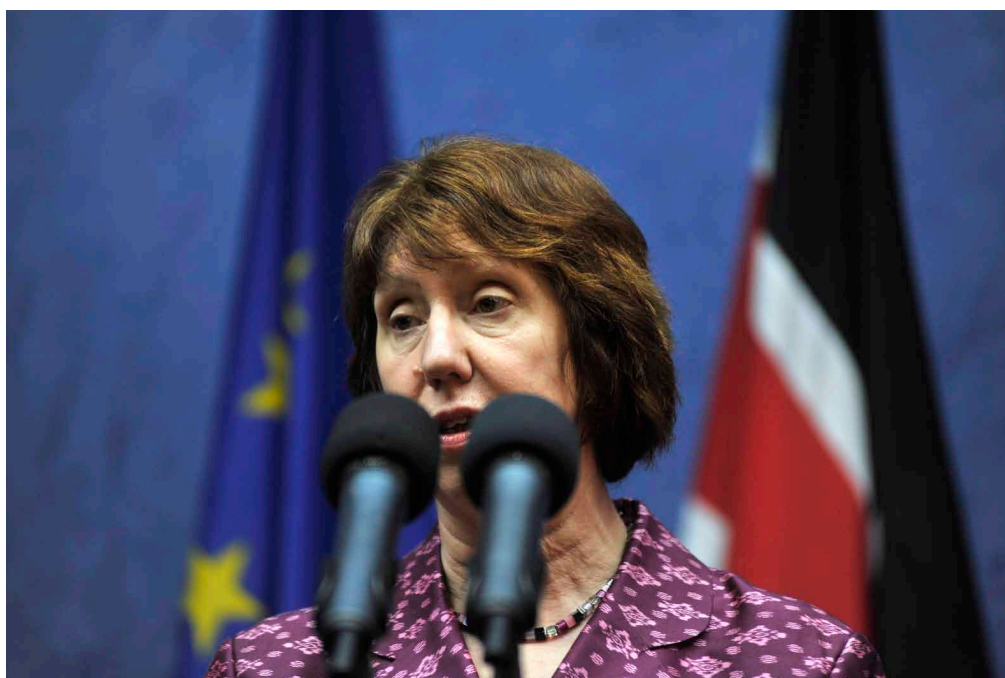
K závěru roku 2012 se mnoho článků a analýz snažilo přijít na kloub tomu, co tak výrazný nárůst vypovídá o směřování zahraniční politiky Unie. Za pozornost stojí zejména dvě rozsáhlejší studie. V prvním případě se jedná o studii z pera Konstantyho Geberta, publikovanou pod hlavičkou European Council on Foreign Affairs (ECFR), a ve druhém o analýzu Stephana Lehneho z bruselské pobočky Carnegie Endowment for International Peace. Oba autoři shodně konstatují, že sankce se staly vskutku „nejoblíbenějším zahraničně-politickým nástrojem Unie“ a vyklubala se z nich ta „nejpřirozenější reakce na nebezpečí“ plynoucí zpoza hranic sedmadvacítky. Oba ale jedním dechem dodávají, že s vysledováním skutečných účinků sankcí a posouzením toho, zda skutečně přispívají k přehození výhybky politického vývoje v jednotlivých státech, to již tak jednoduché není.

Co stojí za oživením sankcí?

Na první pohled je zřejmé, že EU má všechny předpoklady stát se hlavním hráčem na poli uvalování sankcí. Unie tvoří 7 % světové populace, ale plných 25,8 % globálního HDP. Navíc je zodpovědná za celou pětinu světového exportu a importu, což z ní dělá největšího obchodního partnera na světě. Proč tedy Unii trvalo tak dlouho, než objevila a posunula sankce do popředí své zahraniční lidskoprávní politiky?

Pohled na předešlé tři dekády ukazuje, že až do vypuknutí konfliktu na Balkáně byly sankce využívány minimálně a jen v ojedinělých případech. Až v polovině devadesátých let se začaly postupně využívat ve větším rozsahu, nicméně teprve rokem 2010, který byl ve znamení raketového nárůstu, se počet sankcí nečekaně ztrojnásobil.

Stephan Lehne vyzvedává tři okolnosti, které zvedly pomyslná stavidla. Za prvé, uvalení sankcí je z jeho pohledu poměrně jednoduchá záležitost, a to zejména ve světle ostatních unijních instrumentů, které má Brusel ve svém repertoáru. Navíc sankce typu zamezování vybraným politikům navštěvovat evropské státy má tu výhodu, že netrestají celé obyvatelstvo vybraného státu, ale pouze dotyčné jedince. Za druhé, vzrůstající nechuť členských států přispívat do rozpočtu SBOP v době finanční krize nepřímou podněcuje k využívání sankcí, jelikož mají minimální dopad na společný rozpočet a koneckonců vyžadují i méně politické energie. Za třetí, sankce americké administrativy uvalené vůči Íránu pod hlavičkou

Catherine Ashton | Zdroj: © Evropská služba pro vnější činnost

rezoluce OSN z roku 2009 byly doprovázeny mohutnými sankcemi také ze strany Unie. Zatímco velká skupina členských států Unie do té doby sankce spíše odmítala, tímto momentem se většina států přiklonila na stranu jejich využívání.

Sankční kulomet střílející do tmy?

Ač všechny zmiňované okolnosti svou měrou přispěly k nárůstu počtu uvalených sankcí na země jako Írán či Sýrie, je otázkou, do jaké míry přispívají k dodržování lidských práv a k politickým reformám v dotčených státech. Jinými slovy, zda jsou sankce skutečně efektivní.

Ne zbraňím pro Assad! / Zeleni/EFA a otevřený dopis pro Catherine Ashton | © Greenpeace

Co se tím má na mysli lze názorně ilustrovat na příkladech jako Barma či Írán. Třeba barmský režim čelil bezpočtu sankcí po více než dvě dekády. Lze ale ve výsledku připisovat současné demokratické reformy právě tlaku sankcí nebo jsou spíše produktem vnitřních politických procesů či snad odpovědí na vzrůstající přítomnost Číny v regionu? Obdobná nejistota panuje i v případě Íránu. Mezinárodní sankce nepochybně mají podíl na přesvědčení Teheránu k zasednutí k vyjednávacímu stolu o budoucnosti vlastního jaderného programu, přesto ale doposud nevedly k zásadnějším změnám.

K. Gebert tvrdí, že ke zvýšení efektivnosti existuje několik kroků, které by Unie měla brát v potaz a konečně přestat „střílet do tmy“, aniž by věděla, koho a kam přesně zasáhne. Prvním je zevrubný monitoring toho, jak jsou uvalené sankce na půdě EU dodržovány. Doposud totiž chybí celoevropský systém, který by detailně sledoval, jak jsou jednotlivé politické a ekonomické sankce vůči třetím státům dodržovány ze strany členských států Unie.

Za druhé, méně je mnohdy více. Jak ilustruje na příkladech analýzy Běloruska, Barmy a Libye, nejlepší výsledky lze očekávat tehdy, pakliže jsou cíle uvalených sankcí spíše menšího rozsahu (například propuštění politických vězňů) a režim na ně může přistoupit, aniž by prodělal „politické trauma“. Jinými slovy, sankce mohou režim dotlačit k požadovaným krokům, přesto je ale nutné mít na paměti, že jejich účinnost exponenciálně klesá s tím, jak se rozšiřuje a prohlubuje jejich záběr.

Za třetí, režim by měl být za „dobré chování“ odměněn. Pokud totiž čelí hrozbě, že se s první sankcí spustí dominový efekt dalších a dalších sankcí, je to ve výsledku mnohem méně efektivní, než kdyby od začátku jasně

věděl, za jakých podmínek mohou být sankce zrušeny. Dle K. Gebertse by tedy Unie měla mít mnohem čitelnější tvář, která jasně dává najevo, co od režimu očekává a za jakých podmínek můžou být sankce zrušeny.

Sankce. A co dál?

Jak se ale zdá, ani zvýšení efektivnosti zřejmě nepostaví sankční mechanismy na piedestal zahraničně-politických lidskoprávních nástrojů Unie. S. Lehne dodává: „EU je na mezinárodním poli stále relativně slabý aktér. Pokud bude ale současný trend pokračovat, riskuje tím, že se stane pouhým „sankčním strojem“. A zatímco bude investovat energii a zdroje do vytváření všeobjímajících sankčních mechanismů, jednotlivé členské státy si budou postupně vytvářet na poli diplomacie a krizového managementu své vlastní iniciativy.“ Tudiž přílišné zahlcení unijní zahraniční politiky uvalováním sankcí může ve výsledku podkopat efektivnost a hodnověrnost celé Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Obdobně varuje také týdeník The Economist: „Evropská unie potřebuje dělat víc, než reagovat na každý nový problém sankcemi (...). Přicházet každý měsíc s novými sankcemi nutně nevypovídá o strategii.“

Zdroje

- S. Lehne, The Role of Sanctions in EU Foreign Policy, Carnegie Endowment for International Peace, 14 Prosinec 2012. (<http://carnegieendowment.org/2012/12/14/role-of-sanctions-in-eu-foreign-policy/etnv>).
- Tough Talk, No Strategy? The Economist, 3 Březen 2012. (<http://www.economist.com/node/21548952>).
- K. Gebert, Shooting in the Dark? EU Sanctions Policies, European Council on Foreign Relations, Policy Brief, 11 Leden 2013. (http://ecfr.eu/content/entry/shooting_in_the_dark_eu_sanctions_policies).

Nová úmluva o rtuti pomůže chránit právo na zdraví

Vendula Karásková

V teploměrech, žárovkách nebo amalgámových zubních výplních je možné najít rtuť běžně. Tento jedovatý těžký kov a jeho sloučeniny se ale kromě toho nachází i v mase ryb ze znečištěných vod či ve vlasech a krvi lidí vystavených jejímu působení. Přestože úniky rtuti do životního prostředí představují závažný problém, dosud nebyly řešeny na celosvětové úrovni. Na zasedání Výboru OSN pro životní prostředí (UNEP) se proto 19. ledna tohoto roku zástupci 140 členských států shodli na znění první závazné smlouvy o rtuti, tzv. Minamatské úmluvy.

Otrava rtutí může způsobit celou řadu zdravotních problémů a zvláště nebezpečná je pro děti. Rtuť napadá zejména centrální nervovou soustavu, ale i kardiovaskulární systém, ledviny, imunitní systém a plíce. Větší množství může vést k selhání ledvin, poruchám dýchání a smrti. Tento toxický kov se však běžně používá například při těžbě a zpracování zlata. Nevládní organizace Human Rights Watch zdokumentovala, jak zejména malí těžaři užívají rtuť k extrakci zlata z rudy a po použití ji vypouští do okolního prostředí. Vystaveno účinkům otrav takto na světě pracuje nejméně třináct milionů drobných zlatokopů, včetně mnoha dětí. Jen málo z nich přitom ví o nebezpečích, jež jim rtuť může způsobit. [1]

Nová smlouva si klade za cíl snížit výrobu a používání rtuti, zejména ve výrobě produktů a v průmyslových procesech. Vyžaduje, aby státy s drobnou těžbou zlata vypracovaly do tří let od vstupu smlouvy v platnost plány na omezení používání rtuti, a pokud je to možné, aby ji vyloučily úplně. Pro některá použití, kde neexistují alternativy, však vlády schválily výjimky – například u konzervace vakcín, výroby velkých měřících přístrojů nebo ve výrobcích používaných pro náboženské nebo tradiční účely. [2]

Degradace životního prostředí, již kontaminace rtutí způsobuje, porušuje řadu lidských práv, například právo na zdraví. Ačkoliv Human Rights Watch text smlouvy kritizuje pro nedostatečné řešení dětské práce, přináší úmluva úspěch v integrování lidských práv do práva životního prostředí. Právně závazný text úmluvy bude k podpisu připraven na říjnové diplomatické konferenci v japonském městě Minamata, kde došlo roku 1953

k prvním hromadným otravám rybářů kvůli konzumaci kontaminovaných ryb. Smlouva vstoupí v platnost po ratifikaci padesátou zemí. Problémy s prostředím znečištěným toxickou rtutí se týkají i České republiky, kde hodnoty v okolí Spolany Neratovice či Spolchemie v Ústí nad Labem vysoce přesahují doporučené limity. [3]

Poznámky

[1] Mercury Treaty: Last Chance to Address Health Effects. Human Rights Watch, 10. ledna 2013. (<https://www.hrw.org/news/2013/01/10/mercury-treaty-last-chance-address-health-effects>)

[2] UN treaty to limit mercury emissions signed by 140 countries. CBC News, 19. ledna 2013. (<http://www.cbc.ca/news/world/story/2013/01/19/mercury-levels-un.html>).

[3] Global Mercury Hotspots. Biodiversity Research Institute, IPEN, 9. ledna 2013. (<http://www.briloon.org/uploads/documents/hgcenter/gmh/gmhFullReport.pdf>)

Zdroje

- Global Mercury Hotspots. Biodiversity Research Institute, IPEN, 9. ledna 2013 (<http://www.briloon.org/uploads/documents/hgcenter/gmh/gmhFullReport.pdf>).

- Mercury Treaty: Last Chance to Address Health Effects. Human Rights Watch, 10. ledna 2013 (<https://hrw.org/news/2013/01/10/mercury-treaty-last-chance-address-health-effects>).

- Minamata Convention Agreed by Nations. United Nations Environment Programme, 19. ledna 2013 (<http://www.unep.org/newscentre/Default.aspx?DocumentID=2702&ArticleID=9373&l=en>).

- UN treaty to limit mercury emissions signed by 140 countries. CBC News, 19. ledna 2013 (<http://www.cbc.ca/news/world/story/2013/01/19/mercury-levels-un.html>).

Těžba zlata na Masagaskanu | Zdroj: Global Environment Facility

Judikatura Výboru OSN pro lidská práva

Exkurz do fungování klíčového lidskoprávního orgánu OSN

Tereza Doležalová

O judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP) informujeme pravidelně. Nicméně ESLP není jedinou institucí, k níž se mohou jednotlivci se svými stížnostmi týkajícími se porušování lidských práv obracet. Dalším takovým místem je i systém lidskoprávních orgánů v rámci OSN, který se však na první pohled může zdát poněkud chaotický. Individuální stížnosti na jednání států, jež ratifikovaly příslušné opční protokoly či učinily prohlášení dle mezinárodní smlouvy, přijímá nejen šest orgánů založených nejrůznějšími lidskoprávními smlouvami [1], ale i Rada pro lidská práva či většina z nyní celkem osmačtyřiceti Radou zřízených zvláštních mechanismů [2]. Právě o zpřístupnění rozhodovací praxe smluvních lidskoprávních orgánů OSN se od září minulého roku snaží Open Society Foundations [3], která doposud zveřejnila zkrácená rozhodnutí čtyř těchto orgánů [4]. Poslední, v půli ledna 2013 publikovanou sbírkou, byla sbírka rozhodnutí Výboru OSN pro lidská práva, který od roku 1976 přijímá stížnosti na porušení práv zakotvených v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech. A jelikož právě Výbor pro lidská práva lze bezesporu považovat za klíčový orgán přijímající individuální stížnosti a jelikož způsob jeho fungování a rozhodování do jisté míry odráží i způsob fungování a rozhodování ostatních orgánů, je jistě na místě věnovat se mu podrobněji.

Od podání stížnosti k rozhodnutí Výboru

Výbor OSN pro lidská práva od počátku svého fungování obdržel celkem 2 144 stížnosti, přičemž 582 stížnosti, tedy asi 27 %, prohlásil za nepřijatelné, projednávání 317 stížností přerušil převážně z důvodu jejich stažení a v 916 případech rozhodoval, přičemž 764 stížností, tedy asi 36 %, prohlásil za odůvodněné. Ve zbylých 329 případech doposud nerozhodl [5]. Ačkoliv Výbor není stížnostmi zdaleka zavalen tolik jako ESLP, ve všech informačních materiálech varuje, že projednávání stížnosti může trvat i několik let. O přijatelnosti i opodstatněnosti stížností se zpravidla rozhoduje současně, a to na uzavřených jednáních a pouze na základě skutečností uvedených ve stížnosti, vyjádření daného státu a případně v reakci stěžovatele na toto vyjádření. Závěrečná rozhodnutí však bývají, nerozhodne-li Výbor o opaku, zveřejněna. Předpoklady přijatelnosti stížnosti jsou podobné obecně známým předpokladům stížnosti k ESLP – vyčerpání dostupných vnitrostátních prostředků, přímá újma v důsledku porušení závazků vyplývajících z Paktu a zohlednění časové i místní jurisdikce Výboru. Dále je nutné, aby

daný případ již dříve neodmítl či aby se jím současně nezabýval jiný mezinárodní mechanismus pro řešení sporů, přičemž pod takové označení nespadá výše zmíněná Rada pro lidská práva ani jí založené zvláštní mechanismy (viz rozhodnutí v případě *Djebbar a Chihoub proti Alžírsku*). Co se pak týče lhůty pro podání stížnosti, ta byla pevně stanovena až pro stížnosti podané po 1. lednu 2012, a to na 5 let od vyčerpání vnitrostátních prostředků či na 3 roky od ukončení řízení před jiným mezinárodním tělesem.

Z hlediska rozhodování o samotné opodstatněnosti stížností jsou závěry Výboru stejně rozmanité jako případy jím posuzované [6]. To lze ilustrovat na několika případech, v nichž padlo rozhodnutí během minulého roku. Zajímavé bylo například rozhodnutí ve věci *Korněnko proti Bělorusku* (1634/2007), kdy Výbor podání stěžovatele, jehož předchozí stížnost na porušení svobody shromažďování označil za oprávněnou a jež si nyní stěžoval na to, že mu vnitrostátní soud nepřiznal předpokládané odškodnění, odmítl pro nedostatek nových skutečností. Nedodržení povinnosti státu poskytnout poškozenému odškodnění předpokládané rozhodnutím Výboru tak samo o sobě není porušením závazků, které by Výbor mohl posuzovat.

V případě *Calderon proti Kolumbii* (1641/2007) Výbor zopakoval důležitý závěr učiněný již v předchozích případech, že porušení práva na spravedlivý proces představuje i nemožnost odvolat se proti odsuzujícímu rozsudku odvolacího či dovolacího soudu, zprošťovaly-li rozsudky všech nižších instancí obžalovaného viny.

Do kolonky tragikomické spadá případ *Kamoyo proti Zambii* (1859/2009). Stěžovatel, který byl za vraždu odsouzen k trestu smrti, si stěžoval nejen na porušení práva na život zakotveného v článku 6 Paktu, ale i na porušení práva na spravedlivý proces. Proti původnímu rozsudku se totiž odvolával k nejvyššímu soudu, ten však 13 let marně hledal jeho složku, načež naznal, že ji pravděpodobně opravdu již nenajde a projednávání případu bez výsledku ukončil. Výbor samozřejmě všechna stěžovatelova obvinění prohlásil za opodstatněná.

Rozpačité respektování stanovisek Výboru

Vzhledem k nevynutitelné povaze rozhodnutí Výboru lze důvodně předpokládat, že jejich implementace je přinejmenším problematická. Vydá-li Výbor stanovisko, že došlo k porušení práv zaručených Paktem, přebírá případ zvláštní zpravodaj, který dále komunikuje s daným státem. Ten má zpravidla 180 dní na to, aby stěžovatele náležitě odškodnil, přijal nezbytná opatření a zpravil o tom Výbor.

A to nejzajímavější na závěr – tipnete si, v kolika ze 764 případů, kdy byla stížnost Výborem shledána opodstatněnou, daný stát poskytl uspokojivou odpověď, tedy stěžovatele skutečně odškodnil a přijal náležitá opatření, aby se předmětné porušení již nemohlo opakovat? Celkem v pěti, v ostatních případech Výbor odpověď buď neobdržel vůbec, nebo s ní nebyl dostatečně spokojen a v naprosté většině dialogů s danými státy tedy stále pokračuje.

Poznámky

[1] Jde o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen, Úmluvu proti mučení, Úmluvu o odstranění všech forem

rasové diskriminace, Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením a Úmluvu o ochraně před násilným zmizením.

[2] Pro více informací o tzv. „special procedures“ viz <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Welcomepage.aspx>.

[3] Open Society Foundations je celosvětově působící nadace, kterou založil investor George Soros. Více viz <http://www.opensocietyfoundations.org/>.

[4] Všechny publikované sbírky případů viz <http://www.opensocietyfoundations.org/search?key=case%20digests>.

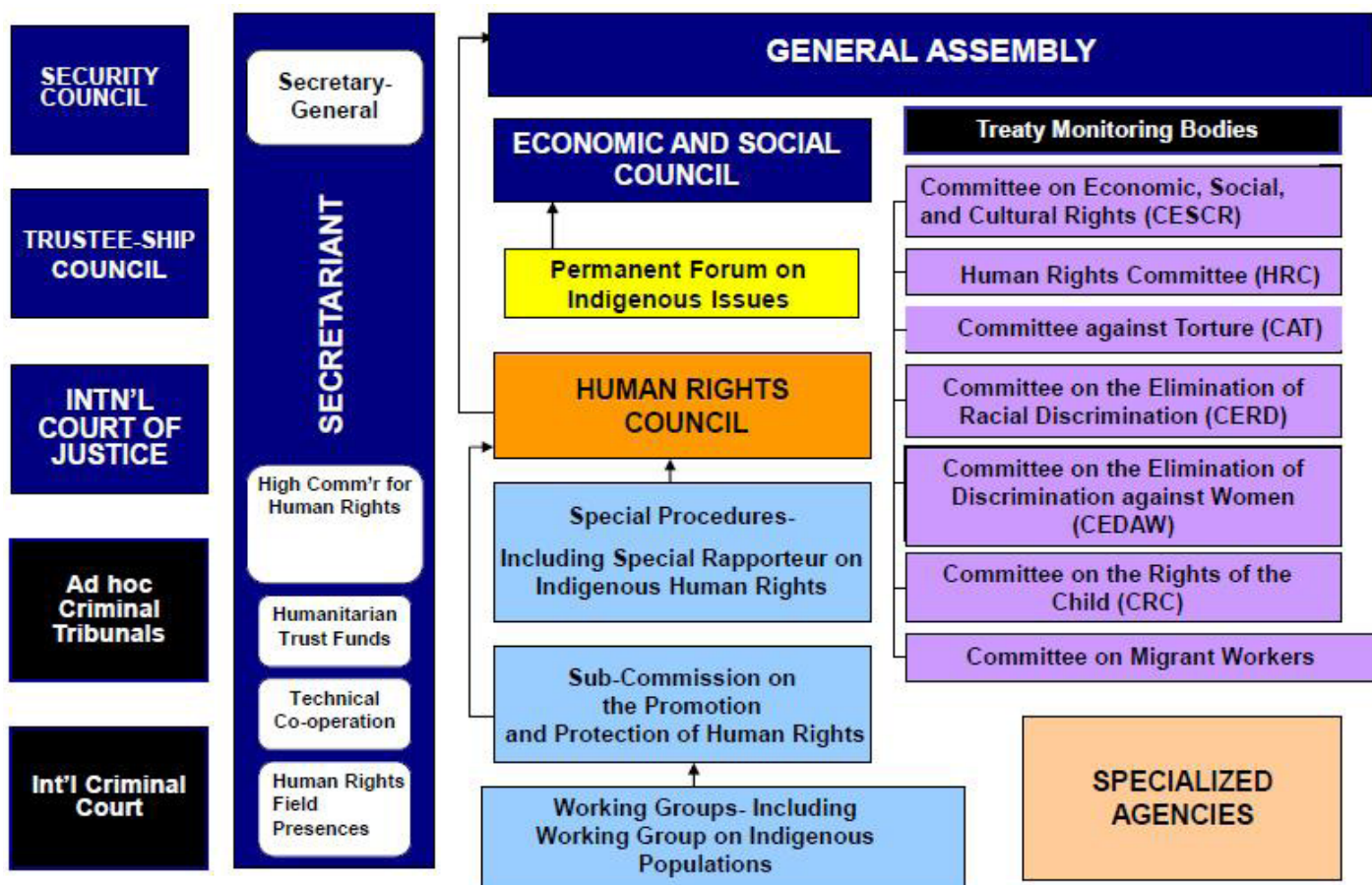
[5] Uvedené údaje byly platné k 30. březnu 2012, kdy Výbor podával každoroční zprávu o svém fungování Valnému shromáždění OSN.

[6] Všechna zveřejněná rozhodnutí Výboru lze najít na <http://tb.ohchr.org/default.aspx?DOCTYPE=26&CONVTYPE=12>.

Zdroje

- Case Digests: UN Human Rights Committee 104th Session, Open Society Foundations, 2013 (<http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/digests-hrc-104th-session-20130114.pdf>).

- Report of the Human Rights Committee, Human Rights Committee, 2012 (<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/LatestAnnualReport.htm>).

4) Česká republika a lidská práva

Jak reflektovali prezidentští kandidáti lidská práva ve svých programech

Ladislav Vyhnanek

V okamžiku, kdy budete číst tento článek, již veškeré pochybnosti o vítězi prezidentských voleb budou minulostí. To však neznamená, že některé z informací o kandidátech získané v tomto mezidobí nejistoty nemohou mnoho prozradit o tom, jak se bude příští prezident republiky stavět k otázce lidských práv. Václav Havel a Václav Klaus byli (nejen) ve vztahu k lidským právům jako den a noc. Ke kterému z nich bude mít příští prezident blíže?

Jedním z prvotních zdrojů v této věci jsou přirozeně oficiální volební programy obou kandidátů. Program Miloše Zemana – nikoliv překvapivě – se věnuje zejména sociálním právům, avšak jinak lidská práva výslovně nezmiňuje. [1] Odmítá tak např. zavedení školeného či se vyslovuje pro bezplatnou zdravotní péči. Na druhou stranu – možná poněkud překvapivě – horuje pro navázání výplaty sociálních dávek na pracovní začlenění příjemců těchto dávek, například formou veřejně prospěšných prací, což je nápad, který v mnohém připomíná Ústavním soudem nedávno zrušený institut veřejné služby.

Program Karla Schwarzenberga [2] sice samostatnou sekci o lidských právech obsahuje, avšak omezuje se spíše na lapidární konstatování, že se Karel Schwarzenberg v případě svého zvolení bude zasazovat o respektování lidských práv u nás i ve světě s odůvodněním, že v tom spočívá valná část dobré pověsti České republiky. Zmiňuje však – podobně jako Miloš Zeman, i když nikoliv tak konkrétně – i principy sociální spravedlnosti.

Oba kandidáti se v kampani k otázce lidských práv vyslovovali i nad rámec svého zveřejněného programu. Miloš Zeman např. v předvolebních rozhovorech podpořil zásahy mezinárodního společenství v zemích, v nichž dochází k porušování lidských práv (přičemž postoj druhého kandidáta se zdá být v tomto ohledu opatrnější) [3], zatímco Karel Schwarzenberg odmítl – z dnešního pohledu – nepřijatelné uplatňování principu kolektivní viny a porušování lidských práv při odsunu Němců.

Zdá se tedy, že – opomineme-li přirozené politické rozdíly – oba kandidáti dopřávají lidskoprávním otázkám více sluchu než Václav Klaus a nezapomínají ani na jejich mezinárodně-politický rozměr. Jak se však vítěz k otázce lidských práv postaví ve skutečnosti, však zatím nelze ani předjímat.

Karel Schwarzenberg | Zdroj: U.S. Department of State - Flickr

Miloš Zeman | Autor a zdroj: Pavel Ševča / Wikimedia Commons

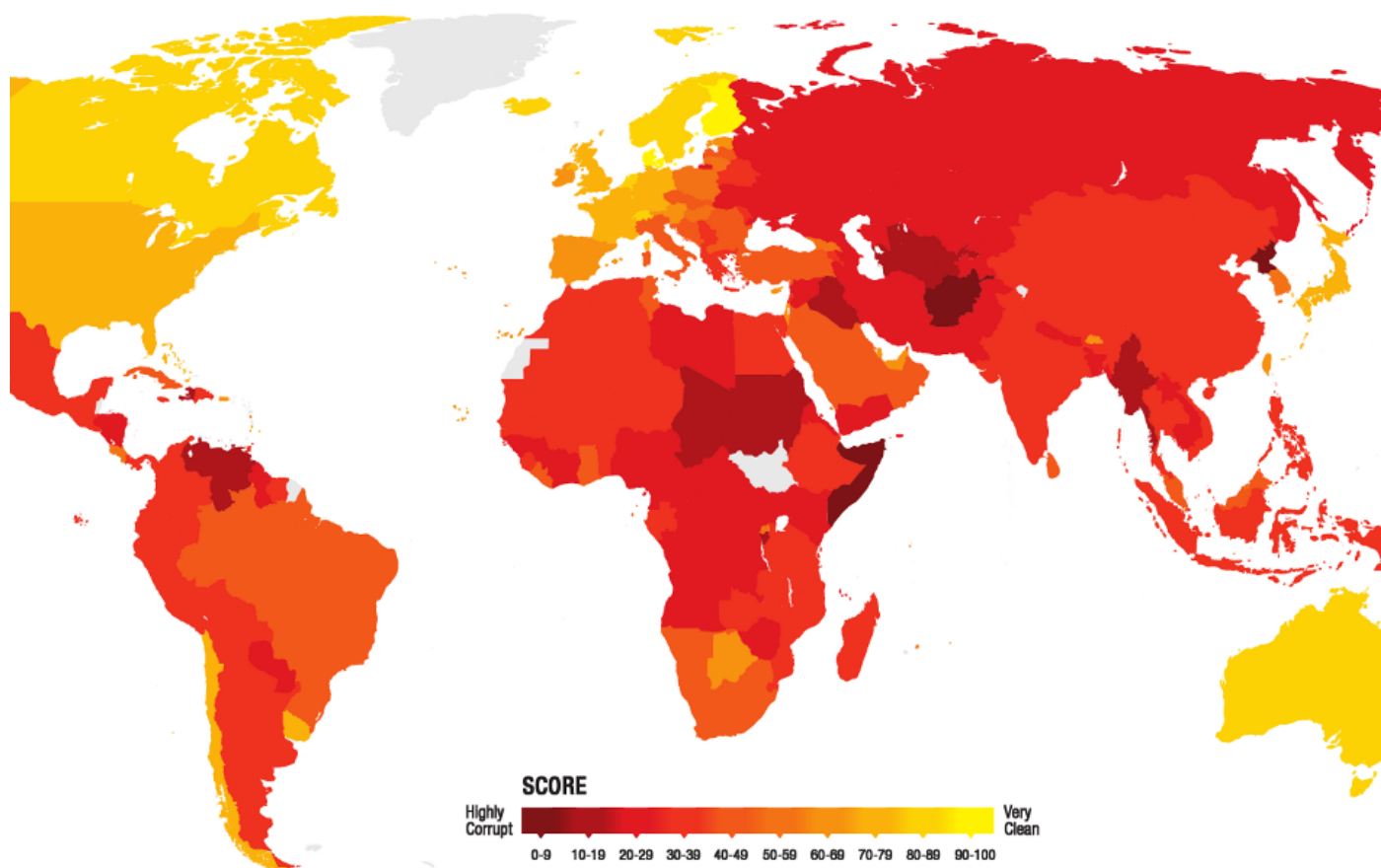
Zdroje

[1] Program Miloše Zemana. Dostupný na: <http://www.zeman-nahrad.cz/fakta/program-milose-zemana.htm>.

[2] Prezidentský program Karla Schwarzenberga. Dostupný na <http://www.volimkarla.cz/program/>.

[3] Vojenský zásah v Libyi není na místě, říká Schwarzenberg. Dostupné na http://www.lidovky.cz/zpravy-svet.aspx?c=A110308_122738_ln_zahranici_mtr.

Odrazuje politická korupce voliče od účasti ve volbách?

Lenka Píčová

Politologové Daniel Stockemer, Bernadette LaMontagne a Lyle Scruggs publikovali tento měsíc v odborném časopisu *International Political Science Review* výsledky svého zajímavého výzkumu, zaměřeného na vztah mezi mírou korupce ve veřejné sféře a snižující se účastí občanů ve volbách. Ačkoliv existuje mnoho textů týkajících se úplatkářství a jeho vlivu na demokracii, zmínění vědci zaměřili pozornost nikoliv partikulárně na nové demokracie či kupříkladu nedemokratické režimy (jako dřívější studie), ale globálně na již zavedené demokratické státy. V těch totiž v posledních desetiletích obecně dochází k poklesu volební participace a korupce by mohla být jedním z možných vysvětlení tohoto jevu.

Autoři pomocí dostupných dat a poměrně přímočarého modelu provedli více než tři stovky měření, jejichž výsledkem bylo potvrzení hypotézy o negativním vlivu korupce na volební účast, např. ve velmi „korupčních“ státech je volební účast průměrně o 20 až 30 % menší než v zemích s nízkou mírou korupce. Na nižší aktivitě voličů

se podepisuje mnoho rozličných efektů, které s sebou korupce přináší, jako jsou třeba ztráta důvěry v politiku, ekonomické dopady, frustrace apod. Jedním ze závěrů celkově se snižující volební participace v demokraciích je též mnohem větší zájem médií o korupční kauzy, který v posledních dekadách nabral i s vývojem tzv. nových médií na obrátkách, a udělal tak z problematiky podplácení, klientelismu a dalších machinací hlavní téma veřejné debaty.

Uvedený výzkum představuje další důkaz fatálních důsledků korupčních praktik na fungování demokracie a vyvrací názor o mobilizačním efektu korupce na chování voličů. Přestože statistické šetření s sebou přináší značné zobecnění a pomíjí konkrétní specifika a tradice jednotlivých zemí, z výsledků publikovaného textu vyplývá obecný trend snižování účasti voličů v návaznosti na růst korupce.

Zdroje

- Stockemer, D., LaMontagne, B., Scruggs, L. (2013) Bribes and ballots: The impact of corruption on voter turnout in democracies. *International Political Science Review*, 34(1), 74–90. Dostupné na: (<http://ips.sagepub.com/content/34/1/74>).

5) Novinky z Centra

Seminář o Mezinárodním trestním soudu | Zdroj: Archiv Centra

Odborný seminář o Mezinárodním trestním soudu

Linda Janků a Katarína Šipulová

Centrum pro lidská práva a demokratizaci uspořádalo v prosinci 2012 na půdě Právnické fakulty MU odborný seminář s názvem „Mezinárodní trestní soud: právní a politické limity jeho fungování“, který se konal při příležitosti uplynutí prvních deseti let fungování této instituce. Ačkoliv Česká republika ratifikovala Římský statut jako poslední země Evropské unie, hned v prvních následujících volbách úspěšně prosadila svého kandidáta na pozici soudce. Desáté výročí, společně se zmíněným úspěchem České republiky, bylo ideální příležitostí ke zhodnocení aktuálního vývoje a přínosu Mezinárodního trestního soudu (MTS) pro oblast mezinárodního trestního spravedlnosti.

Vytvoření Mezinárodního trestního soudu (MTS) představuje nepochybně významný milník z hlediska snah o boj proti beztrestnosti za spáchané zločiny podle mezinárodního práva. Kromě nadějí, které jsou do soudu coby nástroje k posílení efektivity a odstrašujícího potenciálu mezinárodní trestní justice vkládány, se však MTS během svého působení potýká i s nemalou kritikou. Seminář si proto kladl za cíl otevřít debatu k několika kontroverzním otázkám, které v souvislosti s kritikou MTS zaznívají nejčastěji. Lze vůbec Mezinárodní trestní soud, který doposud vynesl pouze jediný rozsudek, pokládat za efektivní? Jaké jsou problémy a limity jeho úspěšného působení? Lze řešit problémy s financováním, omezenou pravomocí soudu vůči nečlenským státům či selektivností ve výběru soudem řešených situací?

Odpovědi na nastolené otázky se pokusili načrtnout dva diskutující hosté – odborníci na mezinárodní trestní spravedlnost, kteří mají bohaté zkušenosti z působení u mezinárodních i národních trestních soudů. Prvním diskutérem byl Robert Fremr, předseda senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu, který působil několik let jako soudce *ad litem* u Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu a od roku 2013 má zasednout jako soudce Mezinárodního trestního soudu. Druhým hostem byla Kateřina Uhlířová, odborná asistentka na Katedře mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty MU, která dříve působila u Soudu pro válečné zločiny v Bosně a Hercegovině a v kanceláři předsedy Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Za živého zájmu více než 60 účastníků semináře z řad studentů Právnické fakulty a Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity i z praxe (převážně z Nejvyššího soudu) měli

oba diskutující možnost nejen zhodnotit první roky působení MTS, ale i porovnat jeho výsledky s činností jiných mechanismů reagujících na páchaní závažných zločinů podle mezinárodního práva, ať už se jedná o *ad hoc* či hybridní tribunály, či stíhání domnělých pachatelů před národními soudy.

Robert Fremr vyzdvihl některé problematické aspekty fungování MTS, k jejichž změně by chtěl v rámci svého nadcházejícího působení u této instituce přispět a na které rovněž upozorňoval představitele jednotlivých států během své kampaně za zvolení soudcem MTS. Jedná se například o problém efektivitu řízení a vynakládání prostředků na přepravu svědků, k jehož řešení může přispět častější používání videokonferencí, či problém vynakládání nepřiměřených prostředků na veřejnou prezentaci soudu na úkor prostředků směřovaných na samotné fungování MTS a zrychlení před ním vedených řízení. Pan Fremr rovněž kritizoval možný vliv Rady bezpečnosti na činnost soudu, který mu přiznává Římský statut, stejně jako politizaci při výběru některých kandidátů na pozice soudců u mezinárodních tribunálů a vyjádřil naději, že do budoucna bude více upřednostňováno hledisko odbornosti před jinými ohledy. Skeptickou prognózu naopak vyslovil v reakci na otázku ohledně možnosti ratifikace dodatků týkajících se zločinu agrese, které byly přijaty na revizní konferenci v Kampale v roce 2010.

Kateřina Uhlířová pak do diskuze o hodnocení efektivitu MTS vnesla mj. srovnání s úskalími a limity vnitrostátního stíhání zločinů podle mezinárodního práva.

Upozornila na skutečnost, že přestože mezinárodní trestní tribunály trpí řadou neduhů a jejich kritika je do značné míry opodstatněná, stíhání pachatelů závažných zločinů před národními soudy v zemích, které procházejí post-konfliktní rekonstrukcí a vypořádávají se s traumatem proběhlého konfliktu, představuje mnohdy ještě problematičtější alternativu. Problémy jako efektivita a délka řízení, selektivnost realizované spravedlnosti či nedostatečné zohlednění práv obětí či ochrany svědků, za něž jsou kritizovány mezinárodní soudy, se v nezmenšené míře objevují i v rámci stíhání před národními soudy. U nich navíc mohou negativní roli sehrát i např. nedostatek pracovníků s potřebnými zkušenostmi a odbornou kapacitou pro stíhání komplexních a závažných kauz týkajících se zločinů podle mezinárodního práva, či problém nestrannosti průběhu stíhání a vynesených rozsudků s ohledem na etnické složení soudců a stíhaných pachatelů (zejména v zemích poznamenaných etnickým konfliktem, jako je Bosna a Hercegovina či Kosovo).

Seminář se setkal s velmi pozitivním ohlasem ze strany jeho účastníků. Po úvodním vystoupení obou hostů se rozproutila více než hodinová živá diskuze, což svědčí o aktuálnosti tématu a zájmu studentů a odborné veřejnosti o otázky mezinárodní trestní justice. Lze jen doufat, že příležitostí k debatě nad aktuálními otázkami ochrany lidských práv a nad reakcemi na jejich závažná porušení bude dostatek i v roce 2013 a že svůj významný podíl na tom bude opět mít i Centrum pro lidská práva a demokratizaci.

Seminář o Mezinárodním trestním soudu | Zdroj: Archiv Centra

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Vendula Karásková – Miroslav Knob

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Hejduk, M.: Jak se stát poslancem, i když jste odsouzeni za spáchaný trestní čin?, *Trestní právo* 2/2013.
- Kříž, J. Naturální restituce podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, *Právní rozhledy* 2/2013.
- Kučera, P.: Zločin amnestie, *Trestní právo*, 2/2013.
- Štefko, S.: Povinnost kraje poskytovat sociální služby dle ust. § 93 písm. A) zákona o sociálních službách, *Jurisprudence* 1/2013.

Rozsudky ESLP

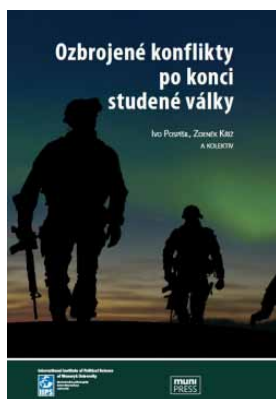
- Šipulová – K., Mareková – M., Smekal, H.: Zásada non-refoulement a porušování predbežných opatrení: *Labsi v. Slovensko*, *Justičná revue*, 12/2012.

Vnitrostátní právo

- Bílková, V.: Cena za krvavé diamanty. Zvláštní soud pro Sierra Leone a proces s Charlesem Taylorem, *Trestněprávní revue* 1/2013.
- Klimek, L.: Boj proti sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu detí a proti detskej pornografii (analýza novej právnej úpravy na úrovni EÚ), *Justičnej revue*, 12/2012.
- Klimek, L.: Listina práv v trestnom konaní v EÚ, *Trestní právo*, 2/2013.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Hrdina, M.: Severní Korea: rok s Kim Čong-unem, *Globalpolitics.cz*, 1. 1. 2013.
- Mochťák, M.: Násilie v čase volieb v priestore krajín západného Balkánu: mapovanie konceptuálneho rámca, *Stredoevropské politické studie* 4/2012.
- Turcsányi, R.: Dr. James Hoare: We know very little of the inner dynamics of the North Korean regime, *Globalpolitics.cz*, 23. 12. 2012.

Členové Centra pro lidská práva přispěli svými texty do knihy **Ozbrojené konflikty po konci studené války** (Ivo Pospíšil, Zdeněk Kříž a kol.), kterou právě vydal Mezinárodní politologický ústav ve spolupráci s Muni Press.

Lukáš Hoder se spolu s Ivo Pospíšilem rozepsal na téma *Ozbrojené konflikty po konci studené války a proměny mezinárodního práva* a Hubert Smekal s Lubomírem Majerčíkem se zabývali *Vnitrostátními soudy a ozbrojenými konflikty*. Konečně Katarína Šipulová přispěla kapitolou *Tranzitní spravedlnost v postkonfliktním prostředí: stíhání zločinů a usmíření společnosti*.

Knihu půjde zakoupit vedle běžných prodejních míst též přes stránky Muni Press.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | [webové stránky](http://www.centrumlidskaprava.cz) www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | **Redakční rada** Hubert Smekal (editor), Lukáš Hoder, Ladislav Vyhnánek, Linda Janků, | **Sazba ISSN** Michaela Kašperová | 1804-2392.